

24 i 26 września 2013 jeden z budynków przy ul. Grochowskiej 272, należących do siedziby Orkiestry Sinfonia Varsovia, zamienił się w prawdziwą fabrykę dźwięków. Ich produkcją zajęli się uczniowie i nauczyciele warszawskich i mazowieckich gimnazjów ogólnokształcących – uczestnicy warsztatów artystycznych „Lutoschool”, zorganizowanych w ramach obchodów Roku Lutosławskiego przez Towarzystwo im. Witolda Lutosławskiego i Fundację „Muzyka jest dla wszystkich”. Patronat nad wydarzeniem objął Mazowiecki Kurator Oświaty, a instytucjami partnerskimi zostały: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki, Orkiestra Sinfonia Varsovia. Projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym Instytutu Muzyki i Tańca ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W projekcie uczestniczyło ok. 200 uczniów wraz z nauczycielami gimnazjów Warszawy i Mazowsza. Blisko sześciogodzinne zajęcia artystyczne, przerywane jedynie skromnym posiłkiem, pochłonęły uczestników bez reszty. Mimo niskiej temperatury tego dnia, Lutoschool upływał w gorącej atmosferze.

Głównym celem autorów koncepcji programowej – Sławomira Wojciechowskiego, Krzysztofa Kwiatkowskiego było przeprowadzenie wielopiętrowej akcji muzycznej zakończonej happeningiem instrumentalnym. Finał, częściowo przygotowany, częściowo zaś improwizowany, w wykonaniu uczestników, osób prowadzących zajęcia i profesjonalnych muzyków stanowił moment kulminacyjny kończący dzień warsztatowy. Poprzedzony był szeregiem zajęć i aktywności ułożonych w precyzyjny harmonogram. Pierwszym punktem programu były zajęcia wprowadzające, pełniące jednocześnie funkcję próby do wspólnego wykonania utworu. Każda z sześciu kilkunastoosobowych grup pracowała pod kierunkiem swojego instruktora, który podczas późniejszego happeningu odgrywał również rolę jej dyrygenta. Podczas zajęć prowadzonych przez artystów, teoretyków i pedagogów – Sławomira Wojciechowskiego, Monikę Lech, Annę Kwiatkowską, Dorotę Sikorę, Krystiana Rogozińskiego i Adama Mazurka – w pierwszej kolejności młodzież zapoznała się ze zgromadzonymi w salach instrumentami i sposobami wydobywania z nich dźwięku, również tymi mniej oczywistymi i standardowymi, wymagającymi na przykład uderzania w pudło rezonansowe wiolonczeli czy w czarę waltorni. Poza najbardziej znanymi klasycznymi instrumentami, takimi jak skrzypce, róg, dzwony rurowe czy klarnet, uczestnicy mieli do dyspozycji szereg instrumentów perkusyjnych – bębny, ksylofony, marakasy, clavesy, grzechotki, boomwhackery (różnej długości plastikowe rurki o różnych wysokościach), a także gwizdki, trójkąty, cymbały, wuwuzele czy butelkofon. Dzięki takiemu zestawieniu instrumentów uczniowie mogli odkryć różnorodność brzmień i możliwości łączenia barw. Za

pomocą rozmaitych zadań, wykładowcy wprowadzili do języka warsztatów podstawowe pojęcia muzyczne – akompaniament, melodia, puls, rytm, akcent czy aleatoryzm kontrolowany, a także wyjaśnili istotę improwizacji i działania kolektywnego oraz rolę jednostki w kształtowaniu końcowego efektu pracy zespołowej. Podejmując temat dynamiki, podkreślali znaczenie ciszy w muzyce i w życiu codziennym, w którym, będąc w ciągłym ruchu, otoczeni hałasem, tak rzadko jej doświadczamy. Istotną częścią zajęć było ustalenie i utrwalenie sposobów komunikacji. Początkowa niepewność i skrepowanie młodych uczestników, spowodowane koniecznością odnalezienia się w nowej sytuacji wśród nowopoznanych osób (podział na grupy odbył się drogą losową, co zapewniło integrację międzyszkolną), stopniowo przerodziły się w coraz większe zainteresowanie i zaangażowanie. Przelamywanie konwencji (na przykład w zakresie wykorzystywania alternatywnych technik artykulacyjnych) oraz własnego oporu przed kreatywną improwizacją, zdawało się przynosić młodzieży wiele satysfakcji. Pod koniec próby wykładowcy objaśnili ideę i przebieg utworu, przygotowanego przez Sławomira Wojciechowskiego do wspólnego wykonania podczas happeningu, a także rozmieszczenie grup w czasie koncertu. Zajęcia zakończyły się ponownym przećwiczeniem wszystkich podstawowych figur utworu w „poważnej”, koncertowej atmosferze.

Kolejnym blokiem zajęć warsztatowych był spacer po muzycznym labiryncie. W każdej z sal labiryntu podjęte zostało inne zagadnienie – od współczesnych technik gry na instrumentach smyczkowych prezentowanych przez skrzypaczkę Annę Kwiatkowską oraz wiolonczelistę Mikołaja Pałosza, przez film ukazujący technikę kompozytorską Witolda Lutosławskiego, do praktycznych zajęć nauki beatboxu prowadzonych przez Patryka Matełę. Elementem kończącym tę część był koncert kameralny, podczas którego młodzież usłyszała przykłady twórczości XX-wiecznych kompozytorów w wykonaniu Kwintetu Blaszanego złożonego z muzyków Filharmonii Narodowej oraz Anny Kwiatkowskiej i Mikołaja Pałosza: „Miniuwerturę” Witolda Lutosławskiego, fragmenty suity z musicalu „West Side Story” Leonarda Bernsteina, „Kottos” Yannisa Xenakisa oraz „Sequenzę” Luciano Berio. Na podkreślenie zasługuje niezwykle skupienie, z jakim młodzież śledziła każdy z utworów. Przypuszczalnie było to możliwe dzięki wcześniejszym ćwiczeniom percepcyjnym, a także sprowokowaniu postawy aktywnej i otwartej na nowe dźwięki.

Ostatnie 40 minut przed wielkim finałem warsztatów uczestnicy spędzili na próbie generalnej do wspólnego wykonania utworu, po której wszyscy wykonawcy zgromadzili się w sali koncertowej. Do grup rozmieszczonych w kształcie półkola dołączyli również zawodowi muzycy Filharmonii Narodowej. Przygotowany szkic utworu zawierał zapis

kolejności partii, dynamikę, rodzaj brzmień (instrumenty, sposób wydobywania dźwięku), artykulację (np. tremolo, glissando) i miejsca pauz. Czas trwania i puls poszczególnych fraz nie były określone, zależały przede wszystkim od wyczucia dyrygentów, pozwalających wykonawcom na improwizację i reagujących na rozwój sytuacji. Całość została zakończona fragmentem tutti w równomiernym pulsie, a następnie dużymi brawami i uśmiechami na twarzach.

Partnerami obchodów Roku Witolda Lutosławskiego w projekcie Lutoschool zostały szkoły:

Gimnazjum nr 11 im. Ignacego Jana Paderewskiego w Warszawie

Społeczne Gimnazjum nr 5 STO w Warszawie

Gimnazjum nr 23 im. Ireny Sendlerowej w Warszawie

Gimnazjum nr 28 im. gen. bryg. Franciszka Sznajdego w Warszawie

Gimnazjum Nr 4 Sióstr Felicjanek im. bł. Marii Angeli Truskowskiej w Warszawie

Prywatne Gimnazjum im. Zofii i Jędrzeja Moraczewskich w Sulejówku

Gminne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wieliszewie